

Баштова Л. С.

*Державний політехнічний музей імені Бориса Патона при
КПІ імені Ігоря Сікорського, Берестейський проспект, 37, Київ,
email: lyudm.bash@ukr.net*

ВНЕСОК ПРОФЕСОРА М.М. КУХАРЧУКА В РОЗВИТОК МАТЕМАТИКИ У КПІ

Анотація. *В статті досліджено різні аспекти діяльності професора Миколи Кухарчука. Визначена його роль у розвитку математичної науки Київського політехнічного інституту.*

Abstract. *The article examines various aspects of the activities of Professor Mykola Kukharchuk. His role in developing mathematical science at the Kyiv Polytechnic Institute is determined.*

Ключові слова: *український математик, Микола Кухарчук, КПІ.*

Keywords: *ukrainian mathematician, Mykola Kukharchuk, KPI.*

Микола Маркович Кухарчук (06.02.1934 – 30.03.2009) – український математик, доктор фізико-математичних наук, фахівець в галузі функціонального аналізу (ФА) та прикладних питань математичного аналізу (МА). Вся його трудова та науково-педагогічна діяльність була тісно пов'язана з Київським політехнічним інститутом.

Він був випускником фізико-математичного факультету Київського педагогічного інституту ім. О. М. Горького. Почав працювати в КПІ у 1959 році на кафедрі математичної фізики (МФ) під керівництвом професора О. С. Смогоржевського та пройшов у виші всі щаблі від асистента до професора, завідувача кафедри. У 1966 році він закінчив аспірантуру при КПІ під керівництвом професора Ю. Л. Далецького (фундатор Інституту прикладного системного аналізу, 1997), який пропонував учням проводити дослідження згідно «вимог часу та з перспективою на майбутнє».

У прагненні опанувати нові галузі математики молодий учений розвинув теорію оперативного керування (ОК), засновану математиком КПІ

Є. Є. Вікторовським (1926-1956). Його кандидатська дисертація «Дифференціальні рівняння у функціональних похідних та деякі питання варіаційного числення, пов'язані з ними» дала важливі математичні інструменти для вирішення складних оптимізаційних задач, що виникають у прикладних галузях науки.

У 1967 році він продовжив свою педагогічну діяльність на посаді старшого викладача КПП, а у 1968 році став доцентом кафедри МФ [1, Арк. 46]. М. Кухарчук був провідним лектором на зварювальному, електроенергетичному, приладобудівному та інженерно-фізичному факультетах КПП [1, Арк. 91]. Його лекції вирізнялись ясністю, доступністю та логічною послідовністю, з орієнтацією на подальше професійне застосування набутих знань.

Його діяльність протягом 1982-1986 років на посаді завідувача кафедрою вищої математики (ВМ) №3 мала велике значення у становленні цієї кафедри. Кухарчуку вдалося згуртувати колектив викладачів, які вміло поєднували педагогічну роботу з науковими пошуками, а його праця у 1999 – 2005 роках на посаді заступника завідувача кафедрою ВМ №3 (з 2000 р. – кафедра МФ) сприяла примноженню математичних традицій вишу на початку ХХІ ст. [2].

У своїй докторській дисертації «Квазилінійні еліптичні рівняння та нелінійні напівгрупи стисків» (1996) М. Кухарчук одержав важливі результати в теорії нелінійних ДР та ФА. Нині вони застосовуються при дослідженні властивостей і поведінки складних математичних моделей (ММ). У 1995 році вчений отримав посаду професора кафедри ВМ №3 КПП, а в 1997 році йому присвоїли вчене звання професора [1, Арк.120].

Професор М. Кухарчук виховав плеяду талановитих математиків, які продовжили його дослідження в теорії ОК та ДР. Він був науковим керівником 6 кандидатських та 3 докторських дисертацій із теорії управління [1, Арк.115].

М. Кухарчук став одним із тих хто запровадив вітчизняну систему підготовки спеціалістів за кордоном. Вільно володіючи французькою мовою,

М. Кухарчук протягом 1971 – 1975 років працював на кафедрі математики в національному Інституті нафти і газу міста Бумердес (Алжир), спочатку викладачем математики, а потім три роки поспіль – завідувачем кафедри [2].

У 1978 – 1980 роках М. Кухарчук очолював групу радянських викладачів, які працювали у Верхній Вольті (нині Буркіна-Фасо), був ведучим лектором фізико-математичного факультету столичного Французько-голландського університету [1, Арк. 65]. Результатом цієї роботи стали складені ним і затверджені робочі плани математичних курсів вишу. Також, в ті роки він

обіймав посаду заступника міністра освіти цієї республіки. Працюючи за кордоном, він довів високий рівень українських науково-педагогічних кадрів.

Учений є автором понад 80 наукових праць, посібників, співавтором 3 монографій. Наукові роботи стосувались ФА, прикладних питань МА та мають застосування в різних галузях науки і техніки [3]. Професор М. Кухарчук зробив значний внесок у розвиток теорії диференціальних рівнянь (ДР): досліджував асимптотичні методи розв'язання ДР та вивчав їх застосування до розв'язання задач МФ. Його наукові дослідження сприяли підвищенню престижу КПП серед технічних університетів. У 1979 році йому вдалося узагальнити деякі результати роботи ізраїльського математика Ш. Агмона щодо спеціальних властивостей операторів Шрьодінгера для еліптичних операторів [1, Арк. 63].

Отримані М. Кухарчуком результати застосовуються для розробки математичних моделей у механіці, теорії стійкості та ін. У 1967-1971 роках під його керівництвом було одержано низку результатів у теорії випадкових сигналів і шумів. Протягом 1985-1990 років він очолив дослідження з оптимального синтезу геометрії довільної дискретної антени (понад 15 робіт.) в КБ «Шторм» КПП.

Наукові дослідження професора М. Кухарчука та розроблені ним математичні курси з теорії функцій, диференціальних рівнянь та прикладної математики зробили навчання в інституті більш сучасним і актуальним.

Опікуючись справою поширення математичних знань та підготовкою кадрів, Микола Маркович представляв досягнуті ним наукові результати на семінарах: з ДР у частинних похідних в Інституті математики АН УРСР, з функціонального аналізу при кафедрі ВМ №1 КПП та ін. У 1983- 1985 роках він керував семінаром «Несамоспряжені оператори та задачі математичної фізики» в КПП [1, Арк. 87], також брав участь у республіканських, всесоюзних та міжнародних наукових конференціях.

Багато уваги М. Кухарчук приділяв і методичній роботі, постійно вдосконалював рівень викладання лекцій та проведення практичних і лабораторних занять з математики. Під його керівництвом проводилась держбюджетна тема (по лінії Мінвузу України) «Безперервна математична підготовка студентів технічних вузів України» (1982-1986) [1, Арк. 85].

Учений опікувався тим, щоб до вишу приходила здібна та добре підготовлена молодь. Протягом 1960-1998 рр. він був у складі предметних комісій КПП з математики на вступних іспитах. Разом із професорами КПП Ф. Яремчуком і Ш. Горделадзе М. Кухарчук підготував три видання підручника «Збірник конкурсних задач з математики» (1973, 1977, 1988) [1, Арк. 78 зв.].

Діяльність професора М. Кухарчука сприяла продовженню сильних академічних традицій у КПІ, розвитку математичних наук у виші згідно з вимогами часу та становленню інституту як одного з лідерів вищої технічної освіти в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Архів КПІ. (н.д.). *Справа № 69. Кухарчук Микола Маркович* (159 арк.).
- [2] Кафедра математичної фізики та диференціальних рівнянь. (н.д.). *Із історії кафедри*. <https://mph.kpi.ua/%D1%96z-%D1%96storii.html>
- [3] *Кухарчук Микола Макарович*. (н.д.). Енциклопедія сучасної України. <https://esu.com.ua/article-52232>